

Loppuraportti

Pohjoisen maisemahelmet - yhteistyöllä elinvoimaa Pohjois-Pohjanmaan perinnemaisemista -hanke

Toteuttaja: ProAgria Oulu ry, Oulun Maa- ja kotitalousnaiset

Hankenumero: 93246

Hankkeen toteutusaika: 1.5.2019-30.9.2022

ProAgria
Oulu

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET
OULU

 Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Sisällys

1 Toteuttajan nimi	3
2 Hankkeen nimi ja hanketunnus	3
3 Yhteenveto hankkeesta	3
4 Hankkeen tavoitteet	3
4.1 Ylemmän tason tavoitteet, joiden osa hanke on	4
4.2 Hankkeen tavoitteet	4
5. Toteutus	4
5.1 Toimenpiteet	4
5.1.1 Työpajat arvokkaiden perinnebiotooppien hoitoon saamiseksi	4
5.1.2 Muut hankkeen koulutukset ja tapahtumat	10
5.1.3 Maisemanhoidon toimijoiden verkoston kehittäminen	12
5.1.4 Hankkeen viestintä	13
5.2 Aikataulu	16
5.2.1 Muutoshakemus	16
5.3 Resurssit ja toteutuksen organisaatio	16
5.3.1 Seurantaryhmä	16
5.4 kustannukset ja rahoitus	17
5.5 raportointi ja seuranta	18
5.6 toteutusolehdut ja riskit	18
5.7 yhteistyökumppanit ja kohderyhmätoimijat	19
6. Tulokset ja vaikutukset	20
7. Esitykset jatkotoimenpiteiksi	21
8. Allekirjoittajat ja päiväys	22

1 Toteuttajan nimi

ProAgria Oulu ry
Kauppurienkatu 23
90100 Oulu

2 Hankkeen nimi ja hanketunnus

Pohjoisen maisemahelmet - yhteistyöllä elinvoimaa Pohjois-Pohjanmaan perinnemaisemista
Hankennumero 93246

3 Yhteenvedo hankkeesta

Hankeaika

1.5.2019–30.9.2022

Hankealue

Pohjois-Pohjanmaa

Hallinnoija

ProAgria Oulu, Oulun Maa- ja kotitalousnaiset

Rahoittaja

Euroopan maaseuturahasto, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Hanketta rahoittivat lisäksi Haapaveden-Siikalatvan kuntayhtymä, Kuusamon kaupunki, Muhoksen kunta, Pudasjärven kaupunki, Raahen kaupunki ja Taivalkosken kunta.

Hankkeen kokonaisbudjetti oli 163 402,44 euroa. Hankkeen kustannukset olivat yhteensä xxxxxx euroa.

4 Hankkeen tavoitteet

Hankkeen päätavoitteena oli edistää arvokkaiden perinnebiotooppien hoitoa Pohjois-Pohjanmaalla. Huomiota kiinnitettiin suojelualueilla oleviin hoitoa vailla oleviin perinnebiotooppeihin ja valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaisiin kohteisiin, jotka olivat vielä kunnostettavissa. Pääpaino hankkeen toiminnassa oli sisämaan kohteilla, joiden hoitotilanne on huonompi kuin rannikon laaja-alaisemmilla kohteilla. Tavoitteena oli testata myös eri keinoja, miten hoitoa vailla oleville perinnebiotoopeille saadaan järjestettyä jatkuvaa hoitoa. Hankkeen kuluessa tavoitteena oli edistää erityyppisten kohteiden hoitoa, miettiä eri hoitotapoja, vastuutahoja ja rahoituskanavia. Tiedottaminen kohteiden arvosta ja perinnebiotooppien vaalimisen tärkeydestä oli myös keskeinen hankkeen tavoite ja tässä auttoivat hankeaikana avautuneet rahoitusmahdollisuudet, kuten Helmi-elinympäristöohjelma ja ympäristösopimushaku 2021 ja 2022. Myös maisemanhoitokohteiden matkailullinen ja opetuksellinen puoli sekä sponsorointimahdollisuudet olivat tavoitteina. Yhtenä tavoitteena oli laatia selvitys maisemanhoidon toimijoiden maakunnallisesta verkostosta ja ehdotus sen toimisesta jatkossa.

4.1 Ylemmän tason tavoitteet, joiden osa hanke on

Hanke on toteuttanut Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014-2020 alatoimenpiteessä 7.6 mainittuja kylien, maaseutumaiseman ja luonnonarvoiltaan merkittävien alueiden kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyttämiseen, ennallistamiseen ja kohentamiseen liittyviä selvityksiä. Hankkeessa on konkreettisesti edistetty maaseutusuunnitelmassa mainittua näiden kohteiden suojelua ja kehittämistä. Perinnebiotooppien ylläpito vaatii oikeanlaista jatkuvaa hoitoa.

Hanke on toteuttanut myös Pohjois-Pohjanmaan maaseutustrategian 2014-2020 painopistealuetta *i. Ympäristö ja ilmastonmuutos*. Tavoitteena on ollut luoda maaseudun ihmisille toimeentulomahdollisuuksia mm. ympäristöhoitoon liittyen. Lisäksi on edistetty toimenpiteitä, jotka edistävät maiseman ja luonnon monimuotoisuuden hoitoa Natura 2000 -verkostossa ja muilla arvokkailla kohteilla.

4.2 Hankkeen tavoitteet

Hankkeen laadulliset tavoitteet olivat:

- Hoitoa saadaan järjestettyä arvokkaille perinnebiotoopeille ja maisemakohteille
- Hankkeen aikana pidetään työpajoja, joissa pohditaan hoidon järjestämistä useiden tahojen kesken ja eri näkökulmista
- Suunnitellaan taajaman maisemakohteelle laidunkohde
- Kootaan hoidon järjestämisestä case-esimerkkejä ja viestitään niistä
- Kootaan ehdotus maisemanhoidon toimijoiden verkostoksi
- Annetaan neuvoja perinnebiotooppien hoitoa suunnitteleville henkilöille

Hankkeen määrälliset tavoitteet olivat:

- Hoitoa järjestetty 10 perinnebiotoopille
- Hanketyöpajoja 10 kpl, 50 osallistujaa
- Taajamalaidunkohde 1 kpl
- Esimerkkikohteet - maisemahelmet, vähintään 5 kohdetta
- Ehdotus maisemanhoidon toimijoiden verkostosta
- Neuvoja saaneet henkilöt, 30 henkilöä

5. Toteutus

5.1 Toimenpiteet

5.1.1 Työpajat arvokkaiden perinnebiotooppien hoitoon saamiseksi

Hankkeen alussa vuonna 2019 lähdettiin kartoittamaan mahdollisia kunnostettavia perinnebiotooppeja erityisesti hankkeen rahoitukseen osallistuneiden kuntien alueelta. Muutamilla kohteilla maanomistajat ja kyläläiset olivat itse aktiivisia ja ottivat yhteyttä kuultuaan hankkeen tarjoamasta avusta. Myös Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselta saatiin tietoja potentiaalisista kohteista. Erityisesti ylitarkastaja Maarit Vainiolta saatiin tärkeitä tietoja kohteista ja niiden tilanteesta. Hänen kanssaan on pidetty hankkeen aikana useita palavereja liittyen hoidon edistämiseen maakunnan perinnebiotoopeilla. Myös suojelubiologi Päivi Virnes Metsähallituksen Pohjanmaan-Kainuun luontopalveluista on ollut edistämässä muutamien kohteiden hoitoa. Helmi-

elinympäristöohjelman Pohjois-Pohjanmaan asiantuntijoiden kanssa on pohdittu hoidon kysymyksiä ja käyty maastossakin. Yhteistyötä on ollut Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen Marika Laxin, Virpi Karénin, Ulla Aholan ja Sami Timosen kanssa.

Pudasjärven Sotkajärven kyläläiset ottivat yhteyttä jo hankkeen hakuvaiheessa keväällä 2019 ja kertoivat toiveestaan kunnostaa järven ja jokivarren tulvaniittyjä. Sotkajärvellä pidettiin maastotyöpaja 25.6.2019, johon osallistui 16 henkilöä. Korentojärven kalaveden osakaskunta hoiti järjestelyt, mm. venekuljetukset ja keittoruokailun. Sotkajärven Pöllänjokivarren maakunnallisesti arvokkaita tulvaniittyjä ehdotettiin Helmi-ohjelman kunnostuskohteeksi ja ne pääsivätkin siihen. Niittyjen kunnostusta käytiin katsomassa vielä 6.9.2019 osakaskunnan ja lampureiden kanssa (6 henkilöä). Koska kunnostettava alue oli suurelta osin Natura- ja luonnonsuojelualuetta, tuli siihen tehdä tarkempi kunnostussuunnitelma. Viranomaiset sopivat, että kunnostushanketta vie eteenpäin Metsähallitus. Metsähallitus tilasi Oulun Maa- ja kotitalousnaisilta vuonna 2020 perinnebiotooppi-inventoinnin ja kunnostussuunnitelman kohteelle. Metsähallitus aloitti tulvaniityn kunnostustyöt syksyllä 2021 noin 6 hehtaarin alueella Pöllänjokivarressa. Lampaita löytyi omalta kylältä ja laidunnus alkoi kesällä 2022 (Kuvat 1-2). Kunnostushankkeen etenemistä juhlistettiin laidunpäivän tapahtumalla Sotkajärven nuotiopaikalla 30.8.2022. Mukana oli 19 henkilöä. Osakaskunta tarjosi kalakeittoa ja samalla julkistettiin uusi opastaulu, joka laadittiin ja painettiin hankkeen toimesta (ks. Kuva 15). Taulu oli isokokoinen, 168 x 109 cm. Tapahtuman yhteydessä käytiin tutustumassa myös kunnostettuun tulvaniittyyn. Pudasjärvellä järjestettiin myös maisemanhoitoilta 17.11.2020. Korona-ajasta ja rajoituksista huolimatta seurakunnan leirikeskuksessa Hilturannassa pidettyyn tilaisuuteen saapui paikalle 20 henkilöä ja etänä oli 6. Pudasjärvellä on edistetty perinnebiotooppien ja luonnonlaitumien hoitoa myös Sarakylässä. Heikki Sarajärven kanssa suunniteltiin lammaslaitumia Livojoen ja Kouvanjoen varressa 18.8.2020. Hän haki näille ympäristösopimusta kevään 2021 haussa.

Kuvat 1-2. Pudasjärven Sotkajärven Pöllänjokisuiston tulvaniittyä ennen hoitotoimia heinäkuussa 2020 (vasen kuva) ja kunnostuksen ja 1. laidunkesän jälkeen elokuussa 2022 (oikea kuva).

Vuonna 2019 pohdittiin perinnebiotooppien hoitoa myös Haapaveden ja Siikalatvan alueella. Haapaveden-Siikalatvan seutukunta on myös rahoittanut hanketta. Siikalatvalla järjestettiin maisemainfo 28.8.2019 ROM Rantsilan tiloissa. Paikalla oli 6 aiheesta kiinnostunutta. Siikalatvan perinnebiotooppien tilannetta käytiin katsomassa 12.8.2019 (Heikkilän laitumet Rantsilassa ja Hyvölä Kestilässä). Käyntejä tehtiin osin Neuvo-rahalla maatilojen kanssa ja muutoin hanketyönä. Siikalatvan Mankilan kylän mahdollisia maisemakohteita kartoitettiin 5.8.2019 (mukana 2 kyläaktiivia) ja Rantsilan Hyttikoskella käytiin katsomassa ELY-keskuksen Virpi Karénin kanssa valtiolle perintönä tulleita vanhoja laidunmaita ja niittyjä 25.9.2020. Haapavedellä pidettiin maisemainfo Villa Korkatissa 18.9.2019. Paikalla oli 10 henkilöä. Mukana oli hyvin perinnebiotooppeja hoitavia viljelijöitä, koska heitä oli kutsuttu paikalle soittamalla. Haapaveden kohteita selviteltiin hanketyönä ja kartoitettiin maastossa syyskuussa 2019 Neuvo-työnä (Korkatti, Erkkisenniemi, Mataraisen metsälaidun). Siikalatvalla pidettiin myös maisemainfo lampureille juuri

koronaepidemian alkaessa 14.3.2020. Pohjois-Suomen lammas ja villa ry:n kokouksessa Pulkkilan hiihtomajalla oli tuolloin paikalla 8 henkilöä.

Taivalkosken kunta on osallistunut myös hankkeen rahoitukseen. Neuvontaa ja tilaisuuksia/maastokäyntejä on tehty kolmella kohteella kunnan alueella. Tyrjäjärveen rajoittuvilla Kankkulan niityillä vierailtiin heinäkuussa 2020 (ks. Kuva 4). Omistajia innostettiin osallistumaan Vuoden maisematekokilpailuun, ja kohde valittiinkin Pohjois-Pohjanmaan Vuoden maisemateoksi 2020. Maanomistajia neuvottiin myös kevään 2021 ympäristösopimushaussa ja kohteelle hyväksyttiin perinnebiotoopin hoitosopimus hoitomuotonaan niitto. Iijokivarressa Parviaisenniemiessä ja Takasaassa käytiin maastokäynnillä heinäkuussa 2019. Kesäasukas piti saassa lampaita ja myös vanhat niitypellot tilan mailla olivat tarkastelun kohteena. Jurmunsaaret on valtakunnallisesti arvokas tulvaniitykokonaisuus lijoessa Jurmun kylällä. Niillä on ollut lammaslaidunnusta vielä 2000-luvun alussa, mutta se on vähitellen hiipunut. Jurmunsaarten hoidosta järjestettiin maastotyöpaja kyläläisten, Metsähallituksen ja kunnan edustajan kanssa 11.8.2020 (Kuva 3). Mukana oli 14 henkilöä. Ensin käytiin veneillä saarissa, mm. isoimmassa Pajusaassa ja Lammassaassa, jossa on vielä laidunnusta. Lopuksi pidettiin vielä keskustelu entisellä koululla. Koillissanomat teki tilaisuudesta jutun. Kohteen hoidosta on käyty neuvotteluja Lammassaarta hoitavan paikallisen asukkaan kanssa. Hoitoa voisi laajentaa kunnostamalla isoimman Pajusaaren lammaslaitumeksi. Kohteella on ollut myös mietinnässä yksityisen lammaspaimenlomien tarjoaminen.

Kuvat 3-4. Taivalkosken Jurmunsaarten maastotyöpaja 11.8.2020 (vasen kuva) ja Tyrjäjärven Kankkulan niittyjen kukkaloistoa 9.7.2020 (oikea kuva).

Kuusamossa kiinnostusta maisemahoitoon on herännyt ainakin Rukan suunnalla. Kantojoella kotieläinpihatoimintaa järjestää Maalaispysäkki Arola, jossa pidettiin raivaustalkoot ja niittyinfo 6.8.2020. Mukana oli 11 henkilöä. Mukana oli useita Pohjois-Kuusamon yrittäjiä ja maisemanhoito tuntui kiinnostavan varsinkin matkailualalla toimivia henkilöitä. Matkailu on tärkeä elinkeino Kuusamossa. Alueella toimii myös Arola ry, jonka tarkoituksena on perustaa perinnebiotooppeja Pohjois-Kuusamoon ja entisöidä maisemia. Maisemanhoitoasia jäi vielä kypsymään, mutta toivottavasti toiminta pääsee vauhtiin nuorten yrittäjien toimesta lähiaikoina. Hankkeen toimintaa Kuusamossa on jonkin verran varmaan hidastanut välimatka Ouluun ja toisaalta koronaepidemia. Maisemanhoidon teemoja pidettiin esillä myös ProAgria Oulun Kuusamon toimiston avoimien ovien päivänä 9.12.2019.

Raahessa sopivien maisemanhoitokohteiden löytäminen on ollut vaikeampaa. Alkuperäisenä ajatuksena oli testata taajamalaidunnuksen konseptia Raahessa. Ensin käytiin neuvotteluja SSAB:n suuntaan. Heidän maallaan on arvokkaaksi luokiteltu Satamajärven niityt, jolla oli vielä hyvää niitylajistoa. Neuvottelu suuren yrityksen suuntaan oli kuitenkin haastavaa ja yhtiössä vedottiin resurssipulaan, yt-neuvotteluihin ym. syihin. Raahen kaupungin maaseutuhallinnon ja ympäristöpuolen kanssa pidettiin kahteen otteeseen palaveria hankkeen toiminnasta ja

hoitokohteesta Raahen alueella. Ensimmäinen palaveri oli 26.8.2019 ja siinä oli mukana 5 henkilöä Raahen kaupungilta. Toinen maastopalaveri pidettiin 25.8.2020 ja mukana oli 2 kaupungin edustajaa. Potentiaalisia laidunkohteita oli Pattijoen pappilan ja Junnilanmäen suunnalla. Raahen kaupungille ehdotettiin Helmi-rahoituksen hakua KuntaHelmi-haussa syksyllä 2020, mutta asia ei silloin edennyt. Raahen kaupungin alueella olevista kohteista maastossa on käyty myös Pattijokisuun merenrantaniityllä (10.7.2019) sekä Hanhelan joenvarsilaitumilla ja Läntisrannan niittykohteilla Vihannissa (10.9.2019).

Myös Pohjois-lissä jatkettiin hankkeen aikana jo vuodesta 2013 alkanutta yhteistyötä perinnebiotooppien hoidon saralla. Pohjois-lin kyläyhdistys oli suunnitellut Hiastinhaaran yläosan osan maiseman kunnostamista jo pidempään. Tuon lijoen tulvauoman ennen avoin maisema on ollut nykyisin varsin umpeenkasvanut. Pohjois-lihin oli sovittu maisemailta 24.3.2020 ja lehti-ilmoituskin oli jo laitettu, mutta koronaepidemia laittoi kaiken uusiksi. Tilaisuus peruttiin ja päätettiin pitää myöhemmin. Loppukesällä 2021 koronatilanne oli parempi ja maisemailta pystyttiin järjestämään Pohjois-lin koululla 17.8.2021. Paikalla oli 24 kyläläistä. Uutta Junnilan laidunalueita käytiin katsomassa 6.8.2021 kyläyhdistyksen ja lampurin kanssa (mukana 5 henkilöä). Pohjois-lin kyläyhdistys päätti hakea marraskuussa 2021 JärjestöHelmi-haussa rahoitusta Junnilan uuden lammaslaitumen (pinta-ala 4,8 ha) kunnostamiseen ja aitaamiseen. Yhdistys sai Helmi-rahoituksen keväällä 2022 ja pysytti aidan talkoilla kesäkuussa 2022. Lammaslaidunnus alkoi jo samana kesänä.

Ouluun kuuluvan Ylikiimingin Vepsänkylällä on aktiivista kylätoimintaa ja heillä virisi kiinnostus kohentaa kylän umpeutuvia maisemia. Maisema-asiaa käytiin esittelemässä kyläillalla Vepsänkylällä 28.2.2020 (Kuva 5). Paikalla oli 22 henkilöä. Kohteiden pohdintaa jatkettiin maastossa seuraavana kesänä 29.7.2020. Paikalla oli 11 henkilöä, etupäässä kohteiden maanomistajia. Kyläyhdistyksen puheenjohtaja oli saanut hyvin paikalle maanomistajia. Tarkoitus oli jatkaa kohteiden suunnittelua syksyllä, mutta koronarajoitukset estivät kokoontumisen. Menikin yli vuosi, ennen kun voitiin turvallisesti kokoontua paikan päälle. Uusi maastokatselmus ja kyläilta järjestettiin 10.9.2021 Vepsän entisellä koululla ja mukana oli 21 henkilöä, mukaan lukien lähiseudun lampuri. Vielä tarvittiin yksi palaveri, jossa olivat niiden kohteiden maanomistajat, joiden omistamien alueiden hoitoa lähdettiin edistämään. Marraskuun 8. päivänä pidetyssä palaverissa oli 8 kyläläistä. Vepsänkyläläiset ry päätti hakea JärjestöHelmi-haussa rahoitusta neljän lammaslaidunalueen (yhteisala 5,6 ha) kunnostukseen ja aitaamiseen. Yhdistystä avustettiin hakuasiakirjojen laatimisessa. Yhdistys sai myös Helmi-rahoituksen ja on aloittanut aitaamisen syyskesällä 2022.

Kuvat 5-6. Maisemainfo Ylikiimingin Vepsänkylällä 28.2.2020 (vasen kuva) ja PSK-Aikuisopiston väki niittotalkoissa Kiimingin Takunsaaren niityllä 20.8.2019 (oikea kuva).

Kiimingin Takunsaaren niitty on paikallisesti arvokas perinnebiotooppi, joka oli ollut hoitoa vailla 1990-luvulta lähtien. Sen omistajilla oli kuitenkin kiinnostusta hoitoon. Omistajaperheellä on ollut vieressä kesämökki 1960-luvulta lähtien. Kohteen hoitoon päätettiin hankkia ulkopuolista

talkootyövoimaa. Niityllä on järjestetty kolmena vuonna niittotalkoot. Ensimmäisen niiton tekivät PSK-Aikuisopiston luontoalan opiskelijat 20.8.2019 (Kuva 6). Mukana oli 10 henkilöä. Seuraavana kesänä niitto tehtiin aiemmin kesällä rehevyyden vähentämiseksi. Yhteistyötahona oli Mielenvireys ry:n Tolppa-hanke. Talkoot olivat 30.6.2020 ja mukana 5 talkoolaista. Tarkoitus oli saada talkoisiin tuon hankkeen kohderyhmäläisiä eli mielenterveyskuntoutujia, mutta lopulta mukaan tuli vain hankkeen työntekijöitä ja ohjausryhmän jäsen. Samanlaisia kokemuksia saatiin kesällä 2021, jolloin yhteistyötahona olivat Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ja Oulun Maa- ja kotitalousnaisten Arjen sankarit -hanke sekä ODL:n Nainen 45+ -hanke. Molemmat hankkeet järjestivät aktivointia työttömille henkilöille. Talkoot pidettiin 5.8.2021 ja mukana oli vain 4 henkilöä. Hankkeen kohderyhmäläisiä ei saatu mukaan. Asia saattoi olla kaupunkilaisille outo ja ehkä pelättiin työn raskautta. Myös sijoittuminen kesäaikaan saattoi vaikuttaa mahdollisuuksiin osallistua. Takunsaaren niityn omistajille on ehdotettu myös hoitoa lammaslaidunnuksella, mutta sen toteutus tuntui heistä haastavalta esimerkiksi eläinten valvonnan osalta. Tarkoitus on jatkaa niittohoidoa talkoilla. Kesälle 2022 talkoita myös suunniteltiin 19.8.2022, mutta ne jouduttiin perumaan kovan sateen takia.

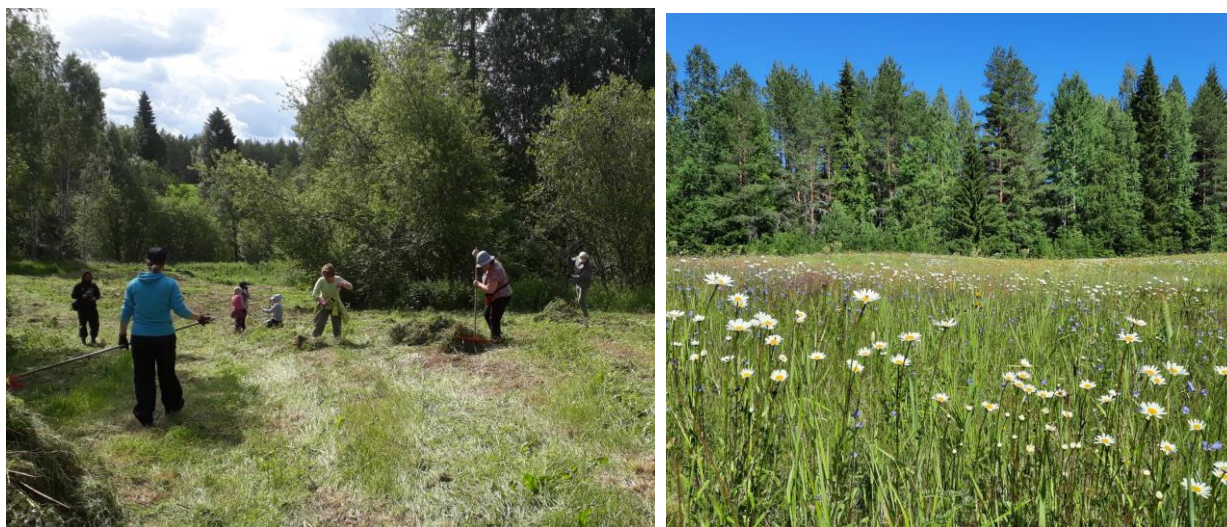
Haukiputaan Asemakylän laidunkohde tuli hankkeen kohteeksi hankeyhteistyön kautta. Oulun kaupungin vieraskasvihankkeessa ja ProAgria Oulun/Oulun Maa- ja kotitalousnaisten Vieraskasvit hallintaan -hankkeissa on tavoitteena kokeilla eri keinoja haitallisten vieraskasvein torjuntaan ja yhtenä keinona oli laidunnus. Haukiputaan Asemakylällä oli Kiiminkijoen rannassa Oulun kaupungin maalla iso lupiinikasvusto. Kohde vaikutti sopivalta laidunkokeiluun ja hankkeen projektipäällikkö otti yhteyttä kaupunkiin ja Asemakylän kyläyhdistykseen. Kaupunki hankki aitatarpeet, yhdistys pystytti aidan ja hoiti eläinten valvonnan. Kaupungin vieraskasvihankkeesta korvattiin kyläyhdistykselle valvontatyöstä ja lampurille eläinten siirrosta. Aitatalkoot pidettiin 4.6.2021 ja mukana oli 11 henkilöä (Kuva 7). Kahvitauolla oli info perinnebiotoopeista. Rantapohja-lehti teki jutun talkoista. Yhdistys hoiti lampaiden valvonnan myös kesällä 2022 kaupungin vieraslajihankerahalla.

Kuvat 7-8. Lammassaitatalkoot Haukiputaan Asemakylällä 4.6.2021 (vasen kuva) ja lampaat maisemanhoitotyössä 16.6.2021 (oikea kuva).

Haukiputaan Asemakylän lammaslaidun toimii esimerkkinä hankesuunnitelmaan kirjatusta taajamaniittyjen hoitomallin testaamisesta. Laidunalue perustettiin Oulun kaupungin omistamalle maalle ja se on aivan pientaloalueen vieressä. Alueella liikkuu paljon ihmisiä. Kyläläiset ottivat asian omakseen ja varsinkin lapsiperheet kävivät mielellään katsomassa lampaita. Lampaiden vahtivuoroja varten kyläläiset perustivat Whatsapp-ryhmän, jossa myös lampaiden omistaja oli mukana (Kuva 8). Laidunhanke lisäsi kylän yhteisöllisyyttä ja toi positiivisuutta korona-ajan keskelle. Laidunnuksen järjestäminen vaati kuitenkin aika paljon asian eteenpäin luotsaamista hankkeen väeltä. Laidunnusasia oli uusi kyläläisille. He kuitenkin tarttuivat reippaasti asiaan ja hankkivat jopa kiviporan lainaan talkoisiin, jotta aitatolpat saatiin kiinni kiviseen maahan. Myös

kalastajien kulku piti sovittaa yhteen laidunalueiden kanssa Kiiminkijoen rannassa. Rahallinen korvaus on myös hyvä kannustin, vaikka Asemakylän tapauksessa lampaiden valvontatyöstä kaupungilta saatu korvaus menikin kyläyhdistyksen hyväksi ja lammasvahdit tekivät työnsä talkoilla.

Kuvat 9-10. Niittytalkoot Tyrnävän Markkuussa 4.7.2020 (vasen kuva) ja Muhoksen Tikanlanton kukkiva niitty 1.7.2021 (oikea kuva).

Tyrnävän Markkuulla on suosittu luontopolku Ängeslevänjokivarressa. Kyläyhdistys on pohtinut sen varrella olevien niittyjen hoitoa jo pidempään. Aiempi niittytapahtuma oli pidetty kesällä 2018. Kesällä 2020 päätettiin pitää uusi niitypäivä ja talkookohteena oli riippusillan niitty. Talkootapahtuma oli 4.7.2020 ja mukana oli 18 henkilöä (Kuva 9). Niitty oli niitetty traktorilla ja talkooväki haravoi heinän kasaan ja vei notkoon kompostoitumaan. Samaan aikaan luontopolun opasteita uusittiin Leader-hankkeessa. Pohjoisen maisemahelmet-hanke auttoi niittyjen merkityksestä kertovan tekstin tuottamisessa. Opastaulu asetettiin paikoilleen kodan niityn luo. Kyläyhdistys suunnitteli myös niittyjen pidempiaikaista hoitoa, mutta sopimushakuun asti asiaa saatu vielä hankeaikana valmisteltua. Yhteistyö kylän kanssa jatkuu keväällä 2022 alkaneessa Kylien maisemahelmet-hankkeessa.

Muhoksen kunta lähti mukaan hankkeeseen virallisesti myöhemmin kuin muut kunnat (kunnanhallituksen päätös 19.10.2020), mutta hanketta esiteltiin kunnan edustajille jo 13.6.2019. Perinnebiotoopit, joiden hoitoa on hankkeessa pohdittu ja edistetty ovat maakunnallisesti arvokkaat niityt Poikajoen rinnelaitumet ja Tikanlanton niityt Muhosjokivarressa. Poikajoen kohdetta ehdotettiin paikallisen karjatilán hoitokohteeksi ja kohdetta katsottiin maastossa 24.7.2019. Myöhemmin ELY-keskus jatkoi Poikajoen kohteen suunnittelua Helmi-ohjelman työnä. Kohteella on tehty myös kunnostusraivausta ELY:n teettämänä. Laidunnus olisi sopiva hoitomuoto, mutta alueella on kohonnut petovahinkoriski. Tikanlanton niityt koostuu valtionmaan niitystä ja yksityismaan niitystä. Valtionmaan niitylle tehtiin Helmi-työnä (tekijänä ProAgria Oulu v. 2020) kunnostussuunnitelma ja Metsähallitus raivasi kohteen syksyllä 2021. Jatkohoito tapahtuu niittämällä ja Metsähallitus tilasi niiton kesällä 2022 Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Pohjanmaan piiriltä. Kohde toimii esimerkkinä, että julkisomisteisella alueella hoitajatahona voi olla yhdistys, jolle korvataan tehdystä talkootyöstä. Yksityismaan niityä on sen omistava viljelijä hoitanut suojavyöhykesopimuksella (Kuva 10). Hänelle on kerrottu kohteen arvioista ja kannustettu muuttamaan sopimus ympäristösopimukseksi. Tikanlanton niityistä laadittiin 50 x 65 cm kokoinen esittelytaulu, joka pystytettiin paikoilleen 14.9.2022 Oulun kaupungin nuorten luonto- ja liikuntapajan kanssa (Kuva 16). Opasteteline oli rakennettu raksapajalla. Kyltin pystytyksen lisäksi niitettiin loppuun kesällä kesken jäänyt noin 7 aarin kokoinen alue.

5.1.2 Muut hankkeen koulutukset ja tapahtumat

Hankkeessa oli tarkoitus järjestää kaksi kertaa vuodessa isompia maisematoimijoiden tapaamisia, mutta alkuvuodesta 2020 alkanut koronaepidemia muutti suunnitelmia. Yksi onnistunut toimijoiden tapaaminen ehdittiin järjestää hankkeen ensimmäisenä vuonna, 16.10.2019 Limingan luontokeskuksessa. Mukana oli 50 henkilöä ja tilaisuudessa olivat hyvin edustettuina asian parissa toimivat tahot: viljelijät, tutkimus, koulutus, viranomaissektori ja neuvonta. Seuraava tapaaminen oli suunniteltu pidettäväksi maaliskuussa 2020 Vihiluodon hotellissa, mutta se jouduttiin muuttamaan etätilaisuudeksi nopealla aikataululla koronaepidemian vyöryessä Suomeen. Maisemahelmille lisäarvoa hoidolla -webinaarissa 31.3.2020 oli verkon kautta 36 osallistujaa.

Koronakeväänä 2020 otettiin nopea digiloikka ja erilaisia webinaareja opeteltiin tuolloin pitämään ripeällä tahdilla. Kuntien viheralueiden hoidon muuttaminen luonnonmukaisemmaksi on myös tärkeä teema, jolla on vaikutusta avoimien viheralueiden luonnon monimuotoisuuteen ja näiden elinympäristöjen tulevaisuuteen Suomessa. Tämän vuoksi hanke järjesti 8.5.2020 webinaarin Avoimien viheralueiden kunnossapidon kehittäminen, jossa oli 52 seuraajaa. Luennoijana oli maisema-asiantuntija Riikka Söyrinki MKN Etelä-Suomen Maisemapalveluista. Tilaisuus oli suunnattu kuntien viherpuolen henkilöstölle ja mukana oli osallistujia 14 kunnasta ympäri Suomen. Hankkeen toimialueen kuntia oli edustettuna seitsemän. Riikka Söyrinki kannusti kuntia ottamaan käyttöön viheralueiden uuden RAMS-kunnossapitoluokituksen. Toukokuussa 2020 hanke järjesti myös nettiluennon niittyjen perustamisesta. Projektipäällikkö Kalle Hellström piti webinaariluennon 14.5.2020 otsikolla ”Niittyjä hoitamaan ja perustamaan”. Seuraajia oli 37 ja luennon nauhoite laitettiin myös hankkeen nettisivulle.

Lokakuussa 2020 hanke järjesti yhdessä Oulun maa- ja kotitalousnaisten ja Oulun ammattikorkeakoulun Nordic NaBS-hankkeen kanssa kaksi Green care -aiheista koulutusta. Tilaisuuksien otsikko oli: Erilaisia tapoja toteuttaa Green carea yritystoiminnassa - tietoa ja yrittäjien kokemuksia. Tarkoitus oli kannustaa Green care -toimintaa suunnittelevia yrittäjiä aloittamaan Green care -palveluiden tarjoaminen. Ensimmäinen tilaisuus oli Ylivieskassa Pylvään kylätalolla 1.10.2020 ja osallistujia oli 18 henkilöä. Jälkimmäinen tilaisuus pidettiin Muhoksella Hartikan kartanon Navettasalissa 8.10.2020 ja se keräsi 24 osallistujaa.

Alkuvuodesta 2021 nostettiin esille merenrantaniittyjä, sillä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus voitti Vuoden paras maisemahanke-kilpailun Perämeren rantaniittyjen hoitohankkeella. Asian merkitystä haluttiin nostaa esiin yhteisen tilaisuuden järjestämisellä. Koronarajoitteiden vuoksi ei voitu kokoontua fyysisesti, joten toteutusmuotona oli jälleen webinaari. Ajankohta oli 27.1.2021 ja tilaisuus keräsi Teamsin kautta 100 kuulijaa. Webinaarin ohjelma oli monipuolinen ja tilaisuus keräsi korona-ajalle tyypillisesti kuulijoita ympäri Suomen. Kevään 2021 toinen järjestetty webinaari liittyi tukihakuihin. Maiseman- ja kosteikonhoidon tuet 2021- webinaari pidettiin 20.4.2021 ja se keräsi 52 kuulijaa. Ympäristösopimushaun avautuminen laajemmin usean vuoden hiljaisemman jakson jälkeen poiki melko hyvin kyselyjä, maastokäyntejä ja suunnitteluakin.

Kuvat 11-12. Hankkeen opintoretki Simoon 1.9.2021; Sinihaaran lammaslaidun (vasen kuva) ja kyläkävely Simonkylällä (oikea kuva).

Hankkeen opintomatka Simoon toteutettiin 1.9.2021. Alun perin matkaa suunniteltiin vuodelle 2020, mutta koronaepidemian vuoksi sitä siirrettiin vuodelle. Retki toteutettiin kokopäiväretkenä tilausbussilla lähtöpaikkoina Kempele-Oulu-Haukipudas-Ii-Kuivaniemi. Mukana retkellä oli 21 henkilöä. Retkellä tutustuttiin Pahnilan museoon ja Simonkylän kulttuurimaisemaan kävelyllä (oppaana Seppo Junes, Kuva 12), Sinihaaran lammaslaitumiin (esittelijänä lampuri Ville Eskola, Kuva 11), Hepolan ylämaankarjalaitumiin (esittelijänä viljelijä Tapani Kuusela), Simon vanhaan kirkkoon (esittelijänä Virpi Rajaniemi, Kyllikki Johansson ja Liisa Kauppila) sekä Vihtarinojan merenrantalaitumeen, jota Väinö Miettusen lampaat hoitavat Simoniemessä (esittelijänä Marianne Tolonen Lapin ELY-keskuksesta). Sää suosi retkipäivänä ja aurinkokin pilkahteli. Retkestä tehtiin kaksi videota, lyhyempi yleisvideo ja pidempi video, jossa lampuri Ville Eskola kertoi maisemanhoidosta.

Hankkeen loppuseminaarin järjestämistä punnittiin pitkään, sillä kokoontumisrajoituksia lievennettiin vähitellen alkuvuoden 2022 aikana. Ensin pohdittiin hybriditilaisuuden järjestämistä, mutta koska se olisi vaatinut ammattimaista striimauskalustoa ja henkilöstöä, päädyttiin pitämään tilaisuus vain läsnäolotilaisuutena Limingassa Pitojen Helmessä 13.4.2022. Osallistujia oli 21, mikä oli kohtuullinen määrä tilanteeseen nähden. Perinnebiotooppeja hoitavia viljelijöitä olisi toivottu enemmän paikalle. Tilaisuuden ajankohta päiväaikaan pääsiäisen alla saattoi myös osalle kohderyhmästä olla hankala aika osallistua. Loppuseminaarissa kuultiin mm. maisemanhoidon malleista Lapissa, Vepsänkylän maisemalaidunhankkeen kuulumiset, Haukiputaan Asemakylän lupiinilaidunnuksen kokemuksia, Oulun kaupungin avoimien viheralueiden hoitotyöstä sekä perinnebiotooppien hoidon näkymistä ELY-keskuksen Helmi-asiantuntijan kertomana. Lopuksi oli paneelikeskustelu, jossa juontaja Rita Porkan johdolla viisi eri sidosryhmien edustajaa pohti, miten saadaan pohjoispohjalaiset perinnebiotoopit kuntoon (Kuva 13).

Muita hankkeen infotilaisuuksia ovat olleet muun muassa perinnebiotooppi-infot Oulun ammattikorkeakoulun luonnonvaraopiskelijoille (2. vuosikurssin agrologiopiskelijat). Heille pidettiin info Limingan luontokeskuksella ja lintutornilla perinnebiotooppilaitumien luona 12.9.2019 (27 osall.), 14.9.2021 (24 osall.) ja 13.9.2022 (25 osallistujaa). Syksyllä vastaava info oli etäyhteydellä koronan takia 24.9.2020 (20 osallistujaa). Joulun alla 2019 pidettiin luonnonlaiduninfo Oulun Maa- ja kotitalousnaisten Joulupop-up-myymälässä 10.12.2019. Paikalla kertomassa laidunnuksesta oli myös Tarja Isohätälä. Kontaktoituja kävijöitä oli 7. Pyhäjärven kaupungin kanssa pidettiin yhteistyöpalaveri 16.12.2019 ja osallistujia oli 10. Pyhäjoen Yppärin Merimajan edustan rantaniityn hoitoa pohdittiin paikallisten kanssa 27.5.2020 (5 osallistujaa). Kesäkuussa 2022 vietettiin ensimmäistä kertaa valtakunnallista Luonnonlaidunpäivää 18.6.2022. Hanke oli mukana Hailuodossa Kujalan tilan tapahtumassa ja lissä Hiastinhaaran luontopolulla. Kujalan tilalla oli ensin laiduninfo Pöllän lammaslaitumella, jossa vieraili n. 20 Oulun Maa- ja kotitalousnaisten

bussiretkeläistä. Tämä jälkeen pidettiin infopistettä Kujalan tilan avoimissa ovissa, jossa oli noin 60 kävijää (ks. Kuva 14).

Kuvat 13-14. Hankkeen loppuseminaarin panelistit Limingassa 13.4.2022 (vasen kuva) ja hankkeen projektipäällikkö Kalle Hellström Luonnonlaidunpäivän infopisteellä Hailuodossa Kujalan tilalla 18.6.2022 (oikea kuva).

5.1.3 Maisemanhoidon toimijoiden verkoston kehittäminen

Kevätkaudella 2021 tehtiin hankesuunnitelmaan kirjattu selvitys maisemanhoidon toimijoiden verkoston kehittämisestä. Asiaan liittyvä nettikysely avattiin rantaniittywebinaarissa 27.1.2021, jolloin siihen saatiin n. 50 vastausta. Sen jälkeen kysely oli auki vielä muutamia päiviä. Yhteensä vastauksia saatiin 61 kappaletta. Vastaajista 36% edusti viranomaistahoja, 28% viljelijöitä ja 11% neuvontasektoria. Kyselyssä toivottiin maisemaverkoston järjestävän koulutuksia aiheesta (83% vastaajista) ja edistävän tietojen vaihtoa hoitoa kaipaavista kohteista (71%). Myös perinnebiotooppien arvostuksen lisääminen koettiin tärkeäksi (75% vastaajista mainitsi tämän). Myös hoidon rahoituskanavien tehokkaampaa hyödyntämistä toivottiin (63%). Sopivimpina tiedostuskanavina mainittiin uutiskirje (55% vastaajista) ja Facebook (43%). Lähitapaamiset/miniseminaarit ja virtuaalitapaamiset saivat suunnilleen yhtä paljon kannatusta. Koronan myötä etätapaamiset ja hybriditilaisuudet ovat luultavasti tulleet jäädäkseen. Kuitenkin on tärkeää kokoontua myös välillä kasvokkain.

Maisemaverkoston tarkempien kehittämistarpeiden kartoittamiseksi päätettiin tehdä vielä tarkempia toimijoiden henkilöhaastatteluja. Tätä varten laadittiin 14 kysymystä sisältävä haastattelurunko. Tällä kysymyspatterilla tehtiin 17 henkilöhaastattelua 15.2.-21.4.2021. Haastateltaviksi valittiin kattavasti eri toimijoita: viranomaisia, viljelijöitä, tutkimuksen, opetuksen, järjestöjen ja kylien edustajia. Haastattelut kestivät yleensä 1-2 tuntia ja tehtiin valtaosin Teamsilla korona-ajasta johtuen. Kun kaikki haastattelut oli tehty, pidettiin vielä 19.5.2021 yhteiskeskustelu yksilöhaastatteluissa mukana olleiden kesken. Teamsilla pidetyssä keskustelussa oli mukana 11 henkilöä. Yhteiskeskustelun perusteella maisemaverkoston tärkeimmiksi tavoitteiksi ehdotettiin: 1) Lisää kohteita hoidon piiriin (myös pienet kohteet), 2) Tiedon lisääminen ja viestintä, 3) Uusien toimijoiden aktivoiminen ja 4) Säännöllisen yhteistyön kehittäminen (pohjana nykyiset yhteydet, ottaen mukaan uusia toimijoita). Yksilöhaastatteluissa kysyttiin olisiko hyvä olla taho, jolla on koordinoituvastuu maisemaverkoston toiminnasta. Puolet (8 henkilöä) vastasi, että kyllä olisi hyvä olla nimetty taho ja osoittaa tälle resurssia. Nykyverkoston kehittäminen esimerkiksi maisematoimikunnan yhteyteen sai 6 vastausta (38%) ja 2 vastaajaa (12%) katsoi, että asia on valtion vastuulla. Myös lisäresurssista kysyttiin. Lisäresurssia verkoston työhön olisi hyvä olla 9 vastaajan mielestä ja 6 oli sitä mieltä, että nykyverkostoa kehittämällä voisi mennä. Asia on kehittänyt

verkostokyselyn jälkeen siten, että ELY-keskukset perustavat vuonna 2022 perinnebiotooppien alueellisia yhteistyöryhmiä. Niissä ovat edustettuina kaikki asian parissa toimivat sidosryhmät. Tärkeää olisi kuitenkin asian esillä pitämiseksi ja tiedon kulun varmistamiseksi olla taho, joka ottaa vastuuta aiheeseen liittyvän informaation välttämiseksi asian parissa toimiville. Tästä tarvitaan varmasti vielä neuvonpitoa viranomaistahojen ja keskisten sidosryhmien kesken.

5.1.4 Hankkeen viestintä

Koska perinneympäristöihin liittyvät arvot eivät nykyään kovin hyvin tiedossa välttämättä maaseudunkaan asukkaille, hankkeessa panostettiin melko paljon viestintään. Maksullista mainontaa ei paljonkaan tehty, vaan käytettiin muita kanavia, kuten nettisivuja, sosiaalista mediaa (Facebook, Instagram, YouTube, LinkedIn), kylien ja kuntien omia tiedotuskanavia, hankkeen omaa uutiskirjettä ja mediatiedotteita.

Hankkeen omia uutiskirjeitä lähetettiin 13 kappaletta (Taulukko 1). Uutiskirjeen jakeluun lisättiin kiinnostuneita henkilöitä sitä mukaa, kun he olivat mukana hankkeen tilaisuuksissa ja antoivat suostumuksen uutiskirjeen lähettämiseen. Yleisiin maisematapaamisiin kutsuttiin myös ProAgria Oulun maatila-asiakkaita, jos heiltä oli lupa uutiskirjeiden lähettämiseen. Kutsuttavia poimittiin jakeluun harkinnan mukaan, mm. tilaisuuden pitopaikan etäisyyden ja tuotantosuunnan mukaan. Tilaisuuksiin kutsuttiin usein lihakarja- ja lammastiloja. Uutiskirjeen tilaajia oli keväällä 2022 noin 180 henkilöä. Kun mukaan otettiin välillä myös maatila-asiakkaita tuotantosuunnan mukaan, lähetettiin uutiskirjettä usein useita satoja kappaleita.

Hankkeelle perustettiin oma julkinen Facebook-sivu jo heti hankkeen alussa. Sivun seuraajamäärä on tasaisesti kasvanut hankkeen kuluessa ja usein tilaisuuden järjestäminen tietyllä alueella poikii lisää seuraajia. Sivun seuraajia oli hankkeen lopussa 661 henkilöä. Facebook-sivulla on tiedotettu hankkeen tulevista tapahtumista ja jaettu mielenkiintoisia uutisia ja linkkejä myös muualla Suomessa tehdystä perinnebiotooppien- ja maisemanhoitotyöstä.

Hankkeen aikana laadittiin 8 mediatiedotetta (Taulukko 1). Niissä tiedotettiin hankkeen järjestämisestä isommista tapahtumista, mutta myös kohdennetummin tietyn alueen tapahtumista. Mediatiedotteet huomioitiin kohtuullisen hyvin paikallislehdissä, varsinkin kun otettiin vielä toimitukseen yhteyttä puhelimitse. Hankkeen järjestämisestä tilaisuuksista tai tiedottamista asioista uutisoitiin lehdissä ainakin 24 kertaa (Taulukko 2). Aivan kaikkia paikallislehdissä olleita kirjoituksia ei ole välttämättä saatu tilastoitua. Kolmesta lehdestä toimittaja kävi tekemässä jutun myös paikan päällä maastossa (Rantalakeus 8.7.2020, Markkuun niityt; Koillissanomat 19.8.2020, Jurmunsaaret; Rantapohja 10.6.2021, Asemakylän laidun). Monissa tapauksissa paikallislehdet käyttivät valmiiksi hankkeen asiantuntijoiden kirjoittamaa tekstiä jutuissaan, minkä ansiosta asiavirheitä oli vähemmän jutuissa. Radiohaastatteluja oli yksi, YLE Oulu haastatteli projektipäällikkö Kalle Hellströmiä Sotkajärven tulvaniittyjen hoidosta 30.8.2022 aamulähetykseen.

Taulukko 1. Pohjoisen maisemahelmet-hankkeessa laaditut uutiskirjeet ja mediatiedotteet

Hankkeen uutiskirjeet

4.10.2019	Omistatko maisemahelmen? Tietoa perinnebiotoopeista Limingan luontokeskuksessa ke 16.10. Ilmoittaudu mukaan!
7.12.2019	Tervetuloa Luonnonlaiduninfoon ti 10.12. Ouluun Vaarankulman JouluPopUp-myyvälään
25.2.2020	Maisemahelmille lisäarvoa hoidolla
27.3.2020	Maisemahelmien hoitoa laiduntaen - ilmoittaudu maksuttomaan webinaariin!
29.4.2020	Avoimien viheralueiden kunnossapidon kehittäminen - maksuton webinaari pe 8.5.2020
5.5.2020	Niittyjä hoitamaan ja perustamaan - maksuton webinaari to 14.5.2020 klo 17-18
17.12.2020	Jouluterveiset Pohjoisen maisemahelmet -hankkeelta ja ajankohtaista vuonna 2021!
20.1.2021	Pohjoisen maisemahelmet: Yhteistyöllä tuloksia Perämeren rantaniittyjen hoidossa 27.1.2021
8.4.2021	Tiedoksi Pohjoisen maisemahelmien uutiskirje 8.4.2021
29.6.2021	Tiedoksi Pohjoisen maisemahelmien uutiskirje 29.6.2021
11.8.2021	Ajankohtaista maiseman- ja vesienhoidosta
14.10.2021	Pohjoisen maisemahelmien uutiskirje
4.4.2022	Tiedoksi Pohjoisen maisemahelmien uutiskirje

Mediatiedotteet

3.6.2019	Maisemahelmet esiin – hoitoa arvokkaille perinnemaisemille
7.10.2019	Maisemahelmiä etsitään Limingassa 16.10.
28.7.2020	Perinnemaisemien kunnostusta mietitään 6.8. Maalaispysäkillä Kuusamossa ja 11.8. Taivalkosken Jurmussa
11.4.2021	Ympäristösopimukset haussa maisema- ja kosteikkokohteille
11.8.2021	Simon maisemanhoitoalue ja perinnebiotoopit tutuksi opintoretkellä
30.3.2022	Perinnebiotooppien hoito on monen tahon yhteistyötä
13.6.2022	Tilavierailulle luonnonlaidunpäivänä 18.6.
22.8.2022	Laidunpäivä Pudasjärven Sotkajärvellä 30.8.2022

Tekstitettyjä videoita hankkeen toiminnasta laadittiin hankkeen aikana neljä. Kesän 2020 aikana seurattiin kesälampaiden maisemanhoitotyötä Oulun Korvenkylässä ja videoon käytiin kuvaamassa myös pitkään hoidettua niittyä Muhoksen Liimanninkoskella. Näistä koostettiin lyhyempi noin 3 minuutin Facebook-video ja pidempi n. 10 min YouTube-video. Hankkeen opintoretkeltä Simoon syyskuussa 2021 laadittiin kaksi videota. Lyhyemmällä n. 2,5 minuutin videolla on kooste opintomatkan kohteista ja pidemmällä 4 minuutin videolla Lampuri Ville Eskola kertoo kokemuksistaan maisemanhoidosta Perämeren rannoilla.

Alkuvuoden 2022 aikana julkaistiin kolme kirjallista selvitystä liittyen hankkeen aihepiireihin. Yksi koski maitorotuisten hiehojen käyttöä luonnonlaitumien hoidossa. Näitä on käytetty ennen laajemmin perinnebiotooppien hoidossa, mutta lypsykarjatalouden muutosten myötä aiempaa vähemmän. Kootussa tietopaketissa valotetaan asiaa monelta kantilta. Pohjoisen maisemahelmet-hankkeessa tehtiin yhteistyötä myös saman hallinnoijan EAKR-hankkeen Vieraskasvit hallintaan kanssa. Tietyt vieraskasvit voivat olla uhka perinneympäristöjen luonnon monimuotoisuudelle. Tällaisia lajeja ovat komealupiini tienvarsilla ja niityillä sekä kurturuusu rannoilla. Hankkeen puitteissa selvitettiin Ruotsin tieympäristöjen niittyjen hoitokäytäntöjä ja koottiin kommentteja niittymäisten alueiden hoitoon Suomen Väyläviraston uusittavana olevaan ohjeeseen Viherrakentaminen ja hoito tieympäristössä. Kolmas selvitys liittyi yhteistyöhön Ruduksen kanssa. Siinä tutkittiin kivituhkakerroksen ja niittykylvöksen käyttöä torjutun kurturuusuesiintymän katteena. Rudus lahjoitti kivituhka-aineksen. Yhteistyötahona oli myös Oulun kaupunki. Nämä selvitykset löytyvät hankkeen nettisivuilta Materiaalit-osiosta.

Taulukko 2. Pohjoisen maisemahelmet-hankkeesta kirjoitetut lehtikirjoitukset

Lehtiartikkelit, joissa hanke mainittu

Iijokiseutu 3.7.2019	Maisemanhoidolle tarvetta
Pudasjärvi-lehti 4.7.2019	Sotkajärvellä halutaan palauttaa tulvaniittyjä
Haapavesi-lehti 15.9.2019	Menovinkki- Tietoa perinteisen maalaismaiseman hoitoon
Rantalakeus 9.10.2019 (verkko)	Mistä löytyvät Rantalakeuden maisemahelmet?
Maaviesti 2/2019	Maisemahelmet haussa
Maaviesti 1/2020	Maisemahelmistä uutta yhteistyötä
Siikalatvan kuntatiedote 3/2020	Pulkkilassa asiaa lampaista ja maisemanhoidosta/ Maisemahelmille lisäarvoa hoidolla
Siikajokilaakso 26.3.2020	Ilmianna kotimaisemasi niittyhelmet
Rantalakeus 8.7.2020	Uutta henkeä Markkuun niitylle
Koillissanomat 30.7.2020	Mistä jatkajat lampaiden työlle?
Koillissanomat 19.8.2020	Niityt käyvät harvinaisiksi
Pudasjärvi-lehti 24.9.2020	Luonnonlaitumista Pudasjärvelle elinvoimaa
Kalajokilaakso 28.9.2020	Hyvinvointia ja elämänlaatua tukevia yrityksiä esittäytyy Ylivieskassa – Green care -palvelut vaihtelevat virkistytymisestä kuntouttavaan
Pudasjärvi-lehti 12.11.2020	Maisemanhoitoilta Pudasjärvellä
Pudasjärvi-lehti 26.11.2020	Maisemanhoidon ja virkistyskäytön yhdistäminen puhutti maisemaillassa
Kaleva 12.4.2021 (verkkolehti)	Maisema- ja kosteikkokohteille voi hakea ympäristösopimuksia - haku aika umpeutuu kesäkuussa
Siikajokilaakso 12.4.2021 (verkko)	Maisemakohteisiin voi nyt hakea ympäristösopimuksia - tänä keväänä haettavissa myös viisivuotinen sopimus kosteikon hoitoon
Rantapohja 10.6.2021	Lampaat maisemanhoitotöihin Asemakylässä
Rantapohja 19.8.2021	Lampaat tekivät työnsä
Maaviesti 1/2022	Mielessä maisemakohteen kunnostus?
Pudasjärveläinen 24.2.2022	Avoimia näkymiä lijoelle
Iijokiseutu 24.8.2022	Sotkajärvellä vietetään tiistaina Laidunpäivää - Pöllänjokisuisto on maakunnallisesti arvokasta aluetta, jonka kunnostamiseen tahdotaan panostaa
YLE Oulu 30.8.2022	Pudasjärvellä on maakunnallisesti arvokkaita tulvaniittyjä, joita on kunnostettu viime vuosina – Sotkajärvellä niitä pääsee ihastelemaan tänään
Pudasjärveläinen 7.9.2022	Sotkajärvellä tulvaniittyjä palautetaan entiseen kukoistukseen

Hankkeen esimerkkikohteista, maisemahelmistä, laadittiin esittelyaineisto tarinakarttamuodossa. Sieltä löytyvät kohteiden paikkatiedot ja kuvia sekä tietoja kohteiden arvoista, vanhasta maankäytöstä ja nykyhoidosta. Tarinakartalla on esitely kahdeksan kohdetta, joilla hanke on ollut myötävaikuttamassa hoidon edistymiseen.

Tämän lisäksi päätettiin vielä hankkeen loppusuoralla koota maisemahelmistä kirjallinen opasjulkaisu. *Maisemahelmiä*-julkaisu oli 24-sivuinen ja B5-kokoinen. Palkkaresurssia oli vielä jäljellä ja taittotyöhön tarttui harjoittelija Mari Lakela, jolla oli osaamista julkaisujen/kuvien taitosta.

Myös ostopalvelubudjettia oli jäljellä, joten julkaisusta päätettiin ottaa 1500 kappaleen painos. Painotyö kilpailutettiin ja painopaikaksi valittiin PunaMusta Oy.

Kuvat 15-16. Hankkeessa laadittuja niittyopastetauluja. Vasemmalla Pudasjärven Sotkajärven taulu ja oikealla Muhoksen Tikanlanton opaste.

5.2 Aikataulu

Hanke käynnistettiin 1.5.2019. Alkuperäinen suunnitelma oli toteuttaa hanketta 31.12.2021 asti, mutta henkilöstö- ja koronatilanteen aiheuttamien muutosten vuoksi hankkeelle haettiin 9 kuukauden pituinen jatkoaika.

5.2.1 Muutoshakemus

Syyskuussa 2021 jätettiin rahoittajalle Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukseen muutoshakemus hankkeen rahoituksesta ja jatkoaikaa hankkeen toteutukseen 30.9.2022 asti. ELY-keskus teki myönteisen päätöksen muutoshakemukseen 1.10.2021 ja myönsi hankkeelle jatkoajan syyskuun loppuun 2022.

5.3 Resurssit ja toteutuksen organisaatio

Käytännön toteutuksesta ovat vastanneet Oulun Maa- ja kotitalousnaisten maisema- ja yritysasiantuntijat, joiden työaikaä käytettiin yhteensä 30,6 htkk koko hankkeen aikana. Lisäksi työresursseina on käytetty ProAgria Oulun henkilöstöä asiantuntijatehtävissä, kuten viestinnässä ja lammasneuvonnan asioissa. Lisäresursseja tavoitteiden saavuttamiseksi on tullut myös tekemällä yhteistyötä muiden hankkeiden kanssa.

Taluspäällikkö, -sihteeri sekä toimistovirkailijat ovat toteuttaneet hallinnointiin liittyviä tehtäviä ja viestinnän asiantuntijat tiedotusta yhteensä 2,6 htkk koko hankkeen aikana.

5.3.1 Seurantaryhmä

Hankkeella ei ollut ohjausryhmää, vaan epävirallisempi seurantaryhmä, joka kokoontui noin kerran vuodessa arvioimaan hankkeen etenemistä. Siihen kuuluivat:

- Pirjo Onkalo, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, E-vastuualue, rahoittajan edustaja
- Maarit Vainio, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Y-vastuualue
- Päivi Virnes, Metsähallitus, Pohjanmaan-Kainuun luontopalvelut

- Maija-Liisa Tausta-Ojala (30.4.2021 asti), Heini Iinatti (1.5.2021 alkaen), Oulun Maa- ja kotitalousnaisten toiminnanjohtaja, hankkeen hallinnoijan edustaja
- Maarit Satomaa, Oulun Maa- ja kotitalousnaiset, maisema- ja ympäristöasiantuntija
- Kalle Hellström, Oulun Maa- ja kotitalousnaiset, hankkeen projektipäällikkö

Seurantaryhmä kokoontui hankkeen aikana kolme kertaa: 22.11.2019 Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa, 10.12.2020 etäkokouksena Teamsilla ja 20.1.2022 myös Teamsilla. Seurantaryhmä antoi hyviä evästyksiä hankkeen toiminnan suuntaamiseksi. Lisäksi projektipäällikkö on pitänyt tiiviimmin yhteyttä ELY-keskuksen Maarit Vainioon, jonka kanssa on käyty läpi potentiaalisia hoidettavia perinnebiotooppeja useaan otteeseen.

Hankkeella ei ollut kiinteää projektiryhmää, vaan hankkeen töitä suunniteltiin tarpeen mukaan projektipäällikön ja muiden asiantuntijoiden kesken. Projektipäällikkö Kalle Hellströmin ohella hankkeelle ovat eniten tehneet työtä maisema-asiantuntijat Maarit Satomaa, Taru Koskinen ja Taimi Mahosenaho. Viestintäasioissa ovat olleet isona apuna Mervi Tiermas ja Minna-Marika Kumpulainen. Yhteensä hankkeelle teki työtä hankeaikana 18 henkilöä.

5.4 kustannukset ja rahoitus

Hankkeen talous toteutui suunnitellusti. Palkkoihin kului 1553,34 euroa budjetoitua enemmän ja vastaavasti ostopalveluja oli noin 1927 euroa budjetoitua vähemmän. Hankkeelle myönnetty tuki tuli käytettyä kokonaisuudessaan. Tarkempi erittely hankkeen budjetoiduista ja toteutuneista kustannuksista on esitetty Taulukossa 3.

Kuntarahaa kerättiin yhteensä 8200 euroa. Muuta julkista rahoitusta maksoivat Raahen kaupunki 2000€, Pudasjärven kaupunki 2000€, Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä 2000€, Kuusamon kaupunki 1000€, Muhoksen kunta 700€ ja Taivalkosken kunta 500€.

Taulukko 3. Pohjoisen maisemahelmet-hankkeen budjetoidut ja toteutuneet kustannukset.

POHJOISEN MAISEMAHELMET

1.5.2019 - 30.9.2022

Hankennumero 93246

Kustannuspaikka 422543

Palkkakulut	Päätös	Toteutunut yhteensä
Palkat	126 131,00	127 684,34
Ostopalvelut	7 000,00	5 073,89
FR 24%	30 271,44	30 644,21
Yhteensä	163 402,44	163 402,44

KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	163 402,44	163 402,44
------------------------------	-------------------	-------------------

Rahoituksen käyttö - ELY	155 232,30	155 202,44
Kuntarahoitus 5%	8 170,14	8 200,00
RAHOITUS YHTEENSÄ	163 402,44	163 402,44

5.5 raportointi ja seuranta

Hankkeen toimenpiteitä on raportoitu väliraporteissa puolivuotisjaksoilla. Kausilta 1.5.-31.12.2019, 1.1.-30.6.2020, 1.7.-31.12.2020, 1.1.-30.6.2021 ja 1.7.-31.12.2021 laadittiin väliraportit maksatushakemusten yhteydessä. Loppuraportointi ja loppumaksatushakemus tehtiin ajalta 1.1.-30.9.2022.

5.6 toteutusoletukset ja riskit

Hankesuunnitelmassa riskeiksi arvioitiin seuraavat:

Maiseman- ja luonnonhoidon järjestämiseen liittyy muun muassa hoidon rahoitukseen liittyviä riskejä. Tulevan ohjelmakauden rahoitus oli vasta valmistelussa kun hanketta haettiin vuoden 2019 alussa.

- EU-ohjelmakausien taitekohtaan sattui usean vuoden jakso, jolloin uusia ympäristösopimuksia perinnebiotoopeille ei voinut käytännössä hakea, kun ohjelmakauden varat oli sidottu jo olemassa oleviin sopimuksiin. Tämä oli neuvonnan kannalta harmillista, koska ei ollut tarkkaan tiedossa, koska seuraavan kerran uusia sopimuksia voi hakea. Parikolme vuotta voi olla pitkä aika uudelle yrittäjälle, joka miettii investointeja ja tilansa tulevaisuutta. Uutta pontta perinnebiotooppien kunnostustyöhön toi valtion aloittama Helmi-elin ympäristöohjelma. Siinä perinnebiotooppien kunnostustarve tuotiin selkeästi esille, tehtiin päivitysinventoinnit koko Suomessa ja aloitettiin kunnostuksia. Muutamia hankkeessa vuonna 2019 selviteltyjä kohteita eteni 2020-2021 Helmi-rahoituksen avulla. Myös ympäristösopimushaun avautuminen keväällä 2021 oli positiivinen asia ja uusia kohteita saatiinkin Pohjois-Pohjanmaalta hoidon piiriin. Uuden ohjelmakauden alkaminen viivästyi EU-maiden kesken pidettyjen neuvottelujen pitkittymisen takia. Yhtenä syynä oli varmasti koronaepidemia, minkä torjunta vaati varoja ja huomion keskittämistä siihen.

Riskinä kirjattiin myös, että maanomistajat, eläintenomistajat ja muut toimijat eivät lähde riittävässä määrin edistämään kohteiden hoitoa

- ➔ Tämä riski oli aiheellinen kirjaus, sillä yleinen suuntaus maaseudulla on ollut, että tuotantoa pitää tehostaa, tilakokoa kasvattaa ja ns. huonommin tuottavista "rönsyistä" pitää päästä eroon. Valitettavasti tämä tarkoittaa usein samalla myös maatalousympäristön yksipuolistumista ja luonnon monimuotoisuuden vähenemistä. Onneksi kuitenkin emolehmätilat ja lammastilat usein pitävät luonnonlaitumia hyödyllisenä osana tilan toimintaa varsinkin, jos niiden hoitotyöstä maksetaan kelvollinen korvaus. Hankkeessa panostettiin melko paljon yleiseen tiedottamiseen perinnebiotoopeista, varsinkin kun ison osan hankeajasta oli voimassa kokoontumisrajoituksia koronaepidemian takia. Monesti kohteen saaminen hoidon piiriin vaatii useita yhteydenottoja ja toimijoiden rinnalla kulkemista. Ihan kaikkiin hankkeen alussa selviteltyihin kohteisiin ei aika riittänyt, jotta niihin oltaisiin voitu keskittyä isommassa määrin koko hankeaikaa. Tukijärjestelmän monimutkaisuus saattoi arveluttaa joitakin toimijoita, samoin pelko valvonnoista ja tukien takaisinperinnän riskistä. Jotkin karjatilat saattoivat hoitaa esimerkiksi reunavyöhykkeitä laiduntamalla, mutta eivät hakeneet niitä sopimukseen, koska niitä oli vaikea aidata erilleen tukiehtojen mukaisesti. Havaintona voi mainita myös, että riittävän isolle laidunkohteelle on helpompi löytää hoitaja, jos alue on peruskunnostettu ja aidattu viranomaisen toimesta. Tässä Helmi-ohjelman tarjoama apu on tervetullutta.

5.7 yhteistyökumppanit ja kohderyhmätoimijat

Pohjoisen maisemahelmet -hankkeessa on tehty yhteistyötä Pohjois-Pohjanmaalla perinnebiotooppien hoidon parissa toimivien tahojen kanssa. Näitä ovat mm. ELY-keskus, Metsähallituksen luontopalvelut, kunnat, viljelijät, kyläyhdistykset, maamiesseurat, muut yhdistykset, oppilaitokset ja yritykset. Eniten kanssakäymistä on ollut ELY-keskuksen, viljelijöiden ja kyläyhdistysten kanssa. Tilaisuuksia kyllä järjestettiin erityisesti kyläyhdistysten kanssa. Muutamia tilaisuuksia järjestettiin hankkeiden välisenä yhteistyönä, esimerkiksi Green care -infot Oulun ammattikorkeakoulun Nordic NaBS-hankkeen kanssa. Myös Rantalaidun- ja Ympäristöviisas viljelijä -hankkeiden kanssa oli yhteisiä tilaisuuksia. Korona-aikana webinaareihin oli luontevaa kysyä asiantuntijoita puhujiksi ympäri Suomea, kun matkakulut eivät olleet rajoitteena. Hankkeen webinaareissa oli asiantuntijoita mm. Suomen ympäristökeskuksesta Helsingistä, MKN Etelä-Suomen maisemapalveluista Tampereelta ja Lapin ELY-keskuksesta.

Alla listattuna hankkeen yhteistyötahoja:

Oulun kaupunki, nuorten työpajat
Pudasjärven Kehitys Oy
Oulun ammattikorkeakoulu
PSK-Aikuisopisto
Pohjois-Pohjanmaan liitto
Kestävän kehityksen keskus
Pohjois-Suomen Lammas ja Villa ry
Suomen luonnonsuojeluliitto, Pohjois-Pohjanmaan piiri ry
Mielenvireys (Tolppa-hanke)
Oulun kaupunki, yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut
Simon kulttuurikylien yhdistys
Maalaispysäkki Arola
Koti ja maaseutu- lehti, MKN keskus

Järjestöt/ yhdistykset:

Korentojärven kalaveden osakaskunta
Markkuun seudun kyläyhdistys
Haukiputaan Asemakylän kyläyhdistys
Pohjois-lin kyläyhdistys

6. Tulokset ja vaikutukset

Hankkeen päätavoitteena oli saada järjestettyä hoitoa vähintään 10 arvokkaalle perinnebiotoopille. Hankkeessa edistetyistä kohteista 11 alueella kunnostustyöt on aloitettu (ks. Taulukko 3). Näistä seitsemällä on aloitettu säännöllinen niitto- tai laidunnushoito. Neljällä kohteella raivaamis- ja aitaamistöitä on aloitettu tai kiinnostunut hoitajateho on tiedossa. Näistä 11 kohteesta yksi on valtakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi, maakunnallisesti arvokkaita kohteita on kolme ja paikallisesti arvokkaaksi luokiteltuja neljä.

Hankkeen määrälliset tavoitteet täyttyivät hyvin. Työpajoja oli tavoitteena järjestää 10 kappaletta ja niihin tavoiteltiin yhteensä 50 osallistujaa. Työpajatyyppejä tilaisuuksia järjestettiin lopulta 20 kappaletta ja niissä oli mukana 234 henkilöä. Kaikkiaan hankkeessa järjestettiin 40 tilaisuutta ja niissä osallistumiskertoja oli 860. Tilaisuuksista 7 oli täysin etänä, 1 hybridinä ja loput 32 läsnä ollen. Rahoittajan määrittelemä hankkeen seurantaindikaattori oli *parantuneista palveluista hyötyvän maaseutuväestön määrä*. Tähän laskettiin mukaan hankkeen tilaisuuksissa mukana olleet maaseudulla asuvat henkilöt. Näitä kertyi hankkeen aikana 288 eri henkilöä. Muutamat kylien aktiiviset henkilöt olivat mukana useissa hankkeen tilaisuuksissa.

Taulukko 3. Pohjoisen maisemahelmet-hankkeessa edistetyt perinnebiotoopit, niiden arvoluokka ja hoidossa oleva pinta-ala

Kohde	Kunta	Arvoluokka	Pinta-ala	Hoidossa nyt
Jurmun tulvasaaret	Taivalkoski	V	15 ha	3 ha
Sotkajärven Pöllänjokisuisto	Pudasjärvi	M	55 ha	6 ha
Tikanlanton niitty	Muhos	M	2,1 ha	2,1 ha
Upin niitty	Haukipudas	M	25 ha	18 ha
Takunsaari	Oulu (Kiiminki)	P-	1,7 ha	0,5 ha
Markkuun niitty	Tyrnävä	P/K	2,2 ha	0,5 ha
Kankkulan niitty	Taivalkoski	P	5,5 ha	5,5 ha
Hiastinhaaran laitumet	Ii	P	12 ha	12 ha
Vepsänkylän laitumet	Oulu (Ylikiminki)	ei-inv.	5,6 ha	5,6 ha
Haukiputaan Asemakylän laitumet	Oulu (Haukipudas)	ei-inv.	1 ha	1 ha
Kouvanjokivarren laitumet	Pudasjärvi	ei-inv.	3 ha	3 ha

Hankkeessa annettiin yleistä neuvontaa perinnebiotooppien hoitoon liittyen. Kohdekohtaista neuvontaa saaneita henkilöitä oli 33. Osan kanssa käytiin maastossa paikan päällä, osalle annettiin neuvoja puhelimitse. Viljelijäasiakkaiden kanssa maastokäynti toteutettiin Neuvo-rahalla hankesäännösten mukaisesti. Näitä oli hankeajana noin 10 kappaletta.

Hankkeen esimerkkikohteiksi, maisemahelmiksi, valittiin 8 hankkeen aikana edistettyä kohdetta. Nämä kohteet on esitelty hankkeen Tarinakartalla ”*Maisemahelmiä*” ja myös painatussa opasjulkaisussa. Neljästä kohteesta tuotettiin myös opastemateriaalia maastoon. Kolmen kohteen opastetaulu laadittiin ja painettiin hankkeen toimesta. Nämä kohteet ovat Iin Hiastinhaara (Navettakujan pään parkkialue), Pudasjärven Sotkajärvi (nuotiopaikka järven lounaisrannalla lintutornin lähellä) ja Muhoksen Tikanlanto (niitylle menevän uran varressa).

Hankkeen tavoitteena oli myös maisematoimijoiden verkostoitumisen edistäminen. Tähän liittyen laadittiin vuonna 2021 selvitys maisematoimijoiden verkoston kehittämisestä Pohjois-Pohjanmaalla. Koronaepidemia vaikutti tähän, sillä hankkeessa ei voitu järjestää niin paljon verkostoitumistapaamisia kuin oli alun perin suunniteltu. Työ saatiin kuitenkin alulle ja korona opetti, että tilaisuuksia voidaan hyvin järjestää myös etänä tai hybridinä. Tämä onkin varmaan jatkossa realismia pitkien etäisyyksien Pohjois-Suomessa. Maisematoimijoiden verkoston tiedottamisessa voidaan jatkossa käyttää myös hankkeessa luotua Facebook-sivustoa, jolla on 660 seuraajaa ja uutiskirjettä, jolla on n. 170 tilaajaa.

7. Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Hankkeen tärkeänä havaintona voidaan pitää sitä, että uusien perinnebiotooppikohteiden hoitoon saaminen edellyttää usein usean toimijatahon tiivistä ja sitoutunutta yhteistyötä. Yksittäisellä viljelijällä tai vaikka kyläyhdistyksellä voi olla kiinnostusta lähteä hoitamaan perinnebiotooppia, mutta tarvittavien kunnostustoimenpiteiden suunnittelu ja rahoituksen hakeminen voi tuntua liian vaikealta. Tässä neuvonnan rooli on tärkeä. Hankkeilla tai Neuvo-rahalla tehtävä alkukartoitus ja maastokäynti ovat tärkeitä asiaa saamiseksi liikkeelle. Myös viranomaisten kannustava suhtautuminen uusiin maisemanhoitokohteisiin ja toimijoihin on tärkeää. Kuntien maaseutuhallinnossa, ELY-keskuksissa ja Metsähallituksen luontopalveluissa tehdään tärkeää viranomaistyötä luonnonhoidon edistämiseksi usein kovan työkuorman alla. Tietoja kannattaakin jakaa melko avoimesti toimijoiden välillä liittyen uusien kohteiden hoidon edistämiseksi. Avoimempaan suuntaan ollaan onneksi näidenkin suhteen viime vuosina menty. Metsähallitus laittaa omia laiduntajia kaipaavia kohteitaan nykyisin myös Laidunpankkiin.

Yhteistyötä voidaan parantaa maisemanhoidon toimijoiden entistä tiiviimmällä verkostoitumisella. Hankkeen aikana laadittiin selvitys maisemanhoidon toimijoiden maakunnallisen verkoston kehittämisestä. Verkoston yhteistyön tiivistäminen sai kannatusta selvityksessä, mutta mikä on verkoston toimintamuoto, kaipaa vielä jatkopohdintaa ja neuvotteluja. Todennäköisin vaihtoehto voisi olla, että verkoston toimintaa kehitetään olemassa olevan verkoston pohjalta, sen toimintaa kehittäen. Tällainen verkosto voisi olla Pohjois-Pohjanmaan maisematoimikunta. Jotta verkostossa olisivat edustettuna kaikki asian parissa toimivat, tulisi mukaan työhön ottaa myös viljelijöiden, kylä- ja alan yrittäjien edustajat.

Hankkeessa testattiin erilaisia tapoja kunnostaa perinnebiotooppeja. Neljällä kohteella kyläyhdistys otti isomman roolin kunnostushankkeen edistämisyssä. Kaksi yhdistystä haki rohkeasti valtion uutta JärjestöHelmi-avustusta syksyn 2021 haussa. Kolmen kohteen kunnostusta tehtiin valtion ympäristöviranomaisten toimesta Helmi-rahalla. Näistä kahden kohteen hoidon edistämiseen tuli aloite hankkeelta ja paikallisilta toimijoilta. Helmi-tukiin liittyi melko paljon byrokratiaa, mikä hidasti kohteiden kunnostuksen alkamista. Onneksi esimerkiksi Sotkajärven toimijat eivät lannistuneet, vaan heidän aktiivisuutensa ansiosta kunnostushanke saatiin lopulta eteenpäin vuoden 2022 aikana. Yksi kohde oli kunnan maalla, rahoitus hoitoon tuli aluksi kunnan saamasta vieraslajien torjuntahankkeesta, hoidon organisoijana oli kyläyhdistys, hanke antoi suunnitteluapua ja lampaat tulivat lähiseudun lammastilalta. Tämä Haukiputaan Asemakylän kohde oli hyvä esimerkki sopimuksellisesta hoitokohteesta, joka onnistui usean tahon yhteistyöllä. Kolme kohdetta oli selkeästi yksityismaan niittykohteita. Näistä yhtä omistajat hoitavat itse niittämällä, toista laidunnetaan lampailta paikallisen vuokraamilla alueilla ja kolmas kohde on vanha perinnebiotooppi, jota omistajat itse eivät ole voineet hoitaa, mutta jota on niitetty talkoilla viime vuosina. Hankkeen 11 kohteesta kaikkia olisi periaatteessa mahdollista hoitaa ympäristösopimuksella, mutta 8 kohteella sopimus on olemassa tai sitä todennäköisesti haetaan seuraavan kahden vuoden aikana. Yhdellä kohteella hoitoa rahoittaa luultavasti jatkossakin Metsähallitus ja 2 kohteella hoidon jatko on auki.

Muita asioita mihin Pohjois-Pohjanmaalla kannattaa panostaa jatkossa perinnebiotooppien hoitoon liittyen, on muun muassa valtakunnallisten maisemanhoitoalueiden saaminen myös Pohjois-

Pohjanmaalle. Aiheesta kuultiin hyviä esimerkkejä Lapista hankkeen loppuseminaarissa huhtikuussa 2022 Limingassa. Maisemanhoitoalue tuo lisää rahoitusta, positiivista julkisuutta, kohottaa paikan arvoja ja auttaa kylän pitämisessä elävänä. Loppuseminaarissa tuotiin esille myös idea pienten perinnebiotooppien alueellista hoitoringeistä. Tämä lisäisi maisemanhoitoyrittäjien verkostoitumista ja tasaisi työtaakkaa, kun hoitajia olisi useampia. Lammaspaimenlomia ei ole maakunnassa myöskään vielä hyödynnetty kovinkaan paljon. Tällä olisi positiivisia vaikutuksia alueiden matkailuun, kylien elävyyteen ja maisemaan. Myös taajamalaidunnuksen markkinointia kunnille, seurakunnille ja yhteisöille kannattaa jatkaa. Asia on vielä melko uusi ja vaatii ehkä vielä kypsyttelyä. Onnistuneet esimerkit varmasti innostaisivat kokeilemaan asiaa muuallakin. Laiduneläinten näkyminen taajamien maisemassa lisää kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusta ja voi auttaa kotimaisen maatalouden arvostuksen ylläpitämisessä.

Tiedonkulku ja yhteistyö ovat jatkossa avainsanoja perinnebiotooppien hoidon tehostamisessa Pohjois-Pohjanmaalla. Hoitoa kaipaavista kohteista tulisi tiedottaa mahdollisimman julkisesti, jotta kaikilla potentiaalisilla hoitajatahoilla olisi mahdollisuus saada niistä tietoa. Laidunpankki voi olla hyvä apu, mutta voisiko käytössä olla myös viranomaisen ylläpitämä julkinen karttapalvelu, jossa kohteet voisivat olla esillä. Lisäksi tarvitaan edellä mainittua verkostoyhteistyötä: tapaamisia, koulutuksia, tiedotuskanavia ja uudenlaisia yhteistyökuvioita maisemien hoidossa.

8. Allekirjoittajat ja päiväys

Vesa Nuolioja, johtaja, ProAgria Oulu

Heini Linatti, toiminnanjohtaja, ProAgria Oulu/Oulun Maa- ja kotitalousnaiset